

ASEA-staden

förr och nu...

Av Allan Basth

Aseastaden i kvarteret Regulatorn och Smalbäcken, är inte mer än 40 år gammal. Den ritades av arkitekten Gustaf Birch-Lindgren och uppfördes i tre etapper, 1942-43, av byggmästaren Olle Engkvist, Stockholm, för Aseas räkning. Tidigare gick Kopparbergsvägen tvärs igenom området, där det dessutom växte skog. Området tillhörde Gideonsbergs herrgård. Det byggdes tolv friliggande smalhus i gult fasadtegel i riktning norr – söder. Standarden på bostäderna ansågs vara hög. Första inflyttningen gjordes på hösten 1942.

I de tolv fastigheterna rymdes 180 lägenheter på två rum och kök på 44 kvm, 18 lägenheter på tre rum och kök, för familjer med fler än fyra barn och 36 lägenheter på ett rum och kokvrå, för kvinnliga arbetare. Sammanlagt 234 lägenheter.

Köket i varje lägenhet ansågs vara mycket praktiskt, med elspis, rostfri diskbänk, kylskåp, skafferi, städskåp, porlinsskåp, förvarings-skåp, kryddskåp o.s.v. Dessutom fanns mat- och arbetsbord med fast sittbänk. Husmodern kunde bokstavligen stå mitt på golvet och nå alla utrymmen omkring sig.

Mellan köket och vardagsrummet fanns en skjutsdörr av glas. Finessen därmed var att husmodern, trots att dörren var stängd,

ändå från köket kunde hålla ett vakande öga på sina småttingar i vardagsrummet, som var 18 kvm. Sovrummet var 12 kvm stort och hade två fasta sängar, på vilka det gick att placera över-sängar vid behov.

Lägenheterna ansågs vara rikligt försedda med garderober. Den vägledande tanken vid planeringen av lägenheterna var, att i en till ytan begränsad lägenhet, måste var sak från början ha sin beräknade plats och den fasta inredningen vara så riktig, att minsta möjliga antal lösa möbler erfordrades. Kostnaderna för boställningen blev därmed låga.

Normal hyran för en tvårumslägenhet första året var 75 kr i månaden. Familjer med två barn och mera, fick rabatt.

En gemensam värmecentral, tvätt och bad, placerades i en fristående byggnad, vid infarten på Generatorgatan. Allt med tanke på att hålla kostnaderna nere. I sydvästra hörnet av kvarteret Regulatorn, fanns tidigare en Konsumbutik. Fastigheten, som är friköpt, används numera för annan verksamhet.

Bostadsområdet kompletterades 1943 med en hemgård – ett gemensamt storhem – för Aseastadens familjer. Där fanns samlings-sal, kök, hobbyrum, barnträdgård och eftermiddags-hem för skolbarn.

Asea-staden såld fyra gånger på tio år.

Asea sålde de tolv fastigheterna 1968, med tillträde 1 april, till göteborgarna, målarmästare Eskil Kidmark och färghandlare Lars Lindqvist, för 4,6 milj. Asea behöll emellertid hyresrätten till bostäderna.

Den 1 oktober 1974, fick Aseastaden ny ägare i Argument AB - ett bolag, som ägdes av civilingenjör Ivar Lundqvist, Stockholm.

I januari 1977, övertogs Aseastaden av kommanditbolaget Betaville, vars huvudintressent var finansmannen Gunnar Gillberg, Stockholm. Köpesumman var 7 milj. Taxeringsvärdet vid övertagandet 1977, var 3,6 milj. i kvarteret Smalbäcken, och 750 000 kr i kvarteret Regulatorn.

Aseastaden har, i stort sett, betraktats som idylliskt och skönt, lagom centralt. År 1948 efterlystes emellertid stadsarkitekt Per Bohlin, Västerås, en samlad protest från Ystad till Haparanda, mot den självdödande likformighet i byggnadssättet i landet. Alla fastigheter såg i stort sett likadana ut, Aseastaden inget undantag. Arkitekten ville ha en omväxlande bebyggelse, med höghus, villakvarter och enfamiljshus, sida vid sida.

För Aseastadens del ansåg han, att likformighet i någon mån, kunde ändras genom planteringar på området.

Bortsett från likformigheten i byggnadssättet, rädde 1978 andra tongångar än idyll och skönhet. Då ansågs området vara det sjaskigaste hyresområdet i Västerås.

Lägenheterna var nedslitna, trappuppgångarna användes som förråd, uppbrutna dörrar stod olagade, dörrklockor var ur funktion, läckande rör var endast provisoriskt lagade, målarfärg höll sig krampaktigt kvar från 1940-talet, rappningen på väggar var delvis nedfallen, rabatterna utomhus var igenvuxna och tre olika hyror för samma lägenhet existerade. Hyresgästerna var besvikna. En del hyresgäster fick färg och tapeter och rusta sina hyrda lägenheter själva. De som inte kunde rusta, väntade på ägarens löfte om helrenovering, som beräknades kosta 8-10 milj. Upprustningen beräknades ta flera år i anspråk. Hyresgästerna fick minsann vänta.

Riksbyggen ny ägare

Den 1 februari 1979 köpte Riksbyggen de tolv fastigheterna med 234 lägenheter på Statorvägen, Rotorvägen, Relävägen och Generatorgatan 3 och 5. Köpesumman var 9,2 milj.

Riksbyggen hade rätta ambitionen att göra en grundlig om- och tillbyggnad, vilket saknades hos tidigare fastighetshajar. Projektkontoret i Stockholm tillsammans med Västerås kommun satte igång med att planera arbetena. Programmet för ombyggnaden fick bl.a. följande punkter:

- ge området en normal lägenhetsfördelning, så att även barnfamiljer kan bo där.

- öka antalet boende i området för att förbättra underlaget för service.
- standarden enligt Svensk byggnorms nybyggnad, vilket innebär handikappanpassning med hissar, nya kök och badrum, balkonger eller uteplatser, bättre isolering och ventilation, sopfrågans lösning.
- upplåtelseform: bostadsrätt med statligt lån.
- förbättring av trafik och parkering.

Produktionskostnaden slutade på ca 100 milj. Ny stadsplan blev antagen.

I augusti 1980 började arbetena med höghuset, i sju, åtta och nio våningar, Rotorvägen 6. två månader senare inleddes upprustningen och ombyggnaden av hela Aseastaden. De tre trapphusen på varje länga togs bort och ersattes med fristående trapphus med hissar och loftgångar. Lägenheterna blev större och anpassade för handikappade. Ytterväggarna isolerades på insidan med 10 cm mineralull. Vindsbjälklaget med isolering av granulerad slagg, kompletterades med sprutad lös mineralull till samma standard som för nybyggnad. Fastigheterna har fått tre-glas fönster och är anslutna till fjärrvärmens enligt lågtemperatursystemet.

Efter ombyggnaden finns numera:

66 lägenheter, 2 rum och kök, 59 - 63 kvm.

24 lägenheter, 3 rum och kök, 82 - 89 kvm.

30 lägenheter, 4 rum och kök, 89 - 99 kvm.

12 lägenheter, 5 rum och kök, 103 kvm.

Ett av de gamla trevåningshusen och den s.k. Hemgården, som bl.a. innehöll barnträdgård, revs och fick ge plats åt ytterligare två höghus, i sju, åtta och nio våningar.

I höghusen ryms sammanlagt:

21 lägenheter, 2 rum och kök, 53 kvm.

38 lägenheter, 2 rum och kök, 64,5 - 65 kvm.

34 lägenheter, 3 rum och kök, 77,5 - 81 kvm.

9 lägenheter, 4 rum och kök, 93 - 103 kvm.

Även i höghusen är lägenheterna handikappanpassade och tillsammans är antalet lägenheter i Aseastaden 234. Boendeytan var tidigare 10 116 kvm och efter om- och nybyggnaden 17 317 kvm. Dessutom tillkommer 1 129,5 kvm för 13 lokaler. Total yta 18 446,5 kvm.

Lägenhetsförråd och tvättstuga finns i varje källarplan. Sammanträdesrum, hobbylokal etc. finns också iordninggjorda.

Den nya stadsplanen innebär bl.a. att Rotorvägen flyttades från sin plats mitt i området till östra delen av området.

Parkeringsplats finns i huvudsak på fyra olika platser:

42 på Rotorvägen, ca 95 i södra delen av kvarteret Regulatorn, ca 40 på Generatorgatans norra del, 24 mellan de två garagelängorna norr om Krutkällarbron och dessutom 32 platser i garage.

Inflyttningar i juli 1981

Första inflyttningen efter ombyggnaden, gjordes den 1 juli 1981, i fastigheten Relävägen 4. Sedan följde inflyttningarna i stort sett i takt med att lägenheterna blev färdiga.

Höghuset Rotorvägen 6 var klart för inflyttning i förskolan i september 1981 och i lägenheterna i våningarna ett till tre, den 1 november 1981.

Sista ombyggnaden gjordes i fastigheten Statorvägen 1. första hyresgästen där var Tobaksaffären, som flyttade in från närliggande fastighet, den 28 februari 1983.

Aseastaden är det första exemplet på stadsförnyelse av 1940-talets hus i större skala och först med hissar i trevåningshus i landet. Det är också det första större 1940-tals område, som gjorts om från hyresrätt till bostadsrätt i landet.

De hyresgäster, som tidigare hade hyreskontrakt, har dock i princip rätt att bo kvar, även om de inte accepterar en övergång till bostadsrätt.

Bostadsrättsföreningen heter Västeråshus nr 28. Insatsen för minsta lägenheten på 59 kvm, är ca 29 500 kr och för den största lägenheten på 103 kvm, ca 46 000 kr.

I höghusen är insatsen för minsta lägenheten på 53 kvm, ca 27 800 kr och för största lägenheten på 103 kvm på ca 47 900 kr.

Hyran, med värmen inräknad, var fram till andra halvåret 1983, reducerad med tio procent och höll sig i höghusen mellan 1 330 kr och 2 330 kr i månaden.

Den var lägre i de ombyggda fastigheterna. Ombyggnaden har rönt stort intresse bland sakkunniga personer från olika platser i landet och från bl.a. bostadsdepartementet. Dessa hade vid studiebesök endast goda omdömen att ge till bl.a. Riksbyggen och dess projekteringskontor i Stockholm, vars arkitekt är Björn Näsfall. Huvudentreprenör är BPA Byggproduktion.

Minnesmärke

I höjd med Relävägen 4, där tidigare Kopparbergsvägen hade sin sträckning, finns en trekantig sten, med inskriptionen 19, på den ena och 26 på den andra släta sidan. Baksidan är ojämn och utan inskription. Nr 19 står för Kungl. Maj:t Kronan, och 26 för Metallverken.

Stenen är i hela sin längd ca en meter. Bredden mitt på stenen, på de släta sidorna, är ca 25-30 cm - smalare uppåt och bredare nedåt.

Det är en väghållningssten, med om den numera står på sin ursprungliga plats är osäkert. Länsantikvarien saknar uppgift om stenen.